

OPPORTUNITIES FOR FORMATION OF KEY COMPETENCES IN GEOGRAPHY AND ECONOMICS TRAINING IN THE FIRST STAGE OF UPPER – SECONADRY EDUCATION

Abstract: In recent years, key competences for lifelong learning have played an important role in Bulgaria's education policies. The European Reference Framework identifies eight key competences that are equally important and cover aspects of trainees' lives that are necessary for their successful realization and adaptability to a constantly changing world. The study connects the key competences in the European reference framework and the opportunities for their formation in the curriculum of geography and economics in the first stage of upper – secundary education.

Author information:

Zlatina Dimova
PhD student
Konstantin Preslavsky University of Shumen
✉ zlati_plamenova1986@abv.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:
key competences, European qualification
framework, geographical competence

Същност и значение на ключовите компетентности
Компетентностният подход е един от утвърдилите се в последните години водещи подходи в образователните институции. Това е породено от важното значение на компетентностите.

Целта на настоящата разработка е да се направи опит да се изясни същността на ключовите компетентности изведени в Европейската референтна рамка и да изясни значението им в курса на обучението по география и икономика. Предложени са методически възможности за формиране на осемте ключови компетентности, дефинирани в Европейската референтна рамка, в обучението по география и икономика в първи гимназиален етап.

През 2008 г. стартира инициативата на Европейската комисия „Нови умения за нови работни места“ (Комисия на европейските общности, 2008), която е част от Европейската стратегия за заетост и има за цел:

- по-добро предвиждане на бъдещите потребности от умения;
- постигане на по-голямо съответствие между уменията и нуждите на пазара на труда;
- изграждане на по-тясна връзка между сферите на образованието и труда.

Ключовите компетентности за учене през целия живот, Европейската квалификационна рамка и Европейска класификация на уменията, компетентностите, квалификациите и професиите – European Skills/Competences, qualifications and Occupations – ESCO, са част от инициативата „Нови умения за нови работни места“, която продължава и в стратегията за растежа „Европа – 2020“ под названието „Програма за нови умения и работни места“ [1].

През последните десетилетия, голямо внимание се обръща на „ключовата компетентност”. Най-общо ключовите компетентности са знанията, уменията и нагласите, които помагат на учащите да постигнат личностна реализация и, на по-късен етап от живота си, да намерят работа и да участват в живота на обществото.

Ключовите компетентности за учене през целия живот, или накратко ключови компетентности, са част от препоръка на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз, насочена към всички страни членки, която касае: „предоставянето на ключови компетентности за всички, като част от техните стратегии за учене през целия живот, включително стратегиите за постигане на универсална грамотност“ [6,10].

Основните цели на европейската референтна рамка на ключовите компетентности са:

- Да установи и дефинира ключовите компетентности, необходими за лична реализация, активен граждански живот, интегриране и трудоспособност в общество, базирано на знанието.
- Да подпомага работата на държавите-членки, като гарантира:
 - В края на задължителното образование младите хора да са придобили ключовите компетентности на ниво, което ги подготвя за живота на възрастни и създава основата за бъдещо обучение и професионален живот;
 - Възрастните да могат да развият и осъвременяват своите ключови компетентности през целия си живот.

- Да предложи европейски референтен инструмент на политиците, образователните институции, работодателите и на самите учащи за подпомагане на усилията на национално и европейско ниво за изпълнение на общите договорени цели.
- Да осигури рамка за следващи действия на Общността, както в контекста на работната програма „Образование и обучение до 2010 г.”, така и в този на Програмите на Общността в областта на образованието и обучението. [5]

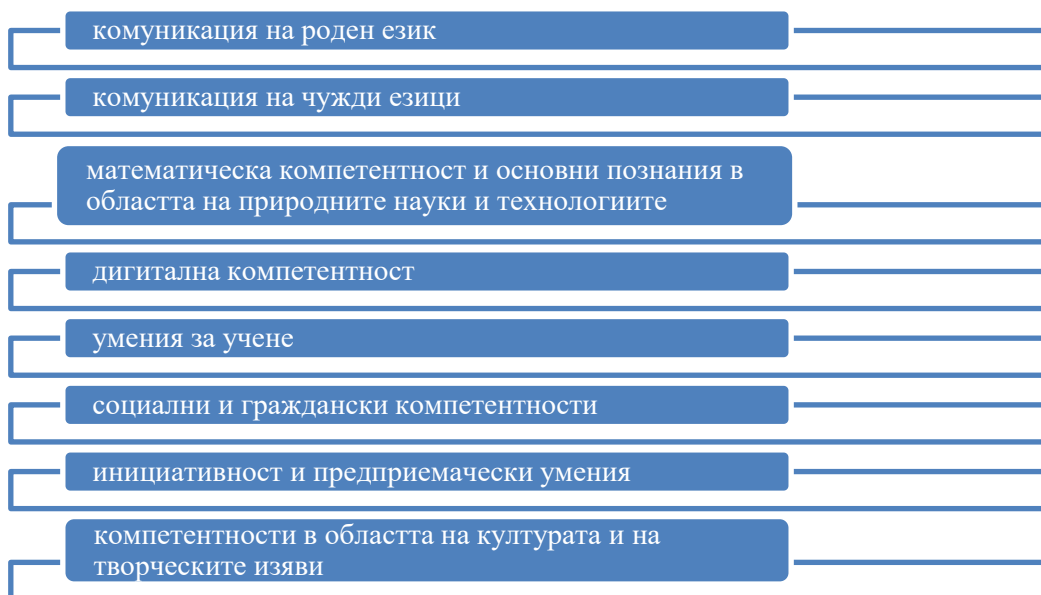
Според Цветанска ключовите компетентности:

- Осигуряват свързаност между личната, социалната и професионалната изява на съвременния човек.
- Улесняват реализацията на пазара на труда
- Съдействат за успешната мобилност в рамките на европейската общност
- Улесняват адаптацията към динамично променящия се свят
- Осигуряват успешна изява и социално благополучие на хората чрез повишаване на качеството на живот
- Намаляват риска от социално изключване[4].

В Европейската референтна рамка за ключовите компетентности са посочени осем ключови компетентности. Всяка една от тях предствлява знанията, уменията и отношенията в тяхното единство, които подпомагат социалното израстване на обучаемите и повишаване на тяхната конкурентноспособност за по добро представяне на пазара на труда.

Ключовите компетентности са нужни на всеки човек за личностна реализация и развитие, адаптивност към променящия се пазар на труда, социално приобщаване, устойчив начин на живот и активно гражданско участие. Нужно е да се отбележи неизменната връзка между придобиването на ключовите компетентности и приобщаването на хората от уязвими групи, както и тези, застрашени от социално изключване. [6]

В страните от ЕС се дефинират следните осем ключови компетентности представени на фигура 1.

Фигура 1. Ключови компетентности изведени в Европейската референтна рамка

След подробно разглеждане на ключовите компетентности заложи в ЕКР е важно да бъдат въведени две уточнения:

1. „Всички ключови компетентности се считат за еднакво важни, защото всяка една от тях може да допринесе за успешен живот. Много от компетентностите се припокриват. Аспекти от съществено значение за една област ще подкрепят компетентността в друга. Компетентността във фундаменталните основни умения по език, грамотност, математика и в информационните и комуникационните технологии е съществена основа за учене, а умението за учене подкрепя всички учебни дейности. Има редица теми, които се прилагат в цялата референтна рамка: критично мислене, творчество, инициативност, умение за решаване на проблеми, оценка на риска, вземане на решения и конструктивно управление на чувствата играят роля във всичките осем ключови компетенции“.

2. Що се касае до развиването им в училище, ключовите компетентности са междупредметни и следователно са приложими във всички учебни предмети и училищни дейности. Следователно която и да е ключова компетентност или всички заедно могат да бъдат развивани във всеки един учебен предмет. Схващането, че дадена компетентност, да речем математическа, може да бъде развивана само в часовете по математика и физика и не може да бъде развивана например в часовете по английски език, противоречи на цялостната философия на препоръката на ЕС и на холистичния подход за придобиване на компетентности [6].

Националната стратегия за учене през целия живот 2014–2020 цели да се придобият универсални ключови компетентности като умения за учене, инициативност и предприемчивост, културна осъзнатост, както умения за работа в екип, за вземане на решение, за разрешаване на конфликти и т.н. Реализирането на целите на Стратегията е свързано с повишаване на качеството на образование на обучаемите, водещо до придобиване на ключовите компетентности заложи в ЕКР [6,9].

В чл. 77 от ЗПУО са описани осемте групи ключови компетентности, които следва да бъдат усвоени от обучаемите след завършване на общообразователната подготовка. Те изцяло съвпадат

с ключовите компетентности посочени на фигура 1, които са заложи в Европейската референтна рамка, като е добавена още една допълнителна компетентност: „умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт“ [8].

Основният извод от чл. 77 от ЗПУО е че, ключовите компетентности трябва да се формират „чрез изучаването на общообразователни учебни предмети“.

Географска компетентност

Географската компетентност може да се анализира от две гледни точки представени на фигура 2[14].

Фигура 2 – Елементи и компоненти на географската компетентност

С оглед измерване резултатите от обучението по регулирани професии се обособяват 8 референтните нива на проява на 3 основни типа компетентност – познавателна (знания), функционална (умения) и социална и мета-компетентност (поведения и нагласи) По този модел в географското образование могат да се обособят три групи компетентности .

- Познавателна(знания)
- Функционална(умения)
- Социална(поведение)

Посочените видове географска компетентност включват в себе си съвкупност от определен брой компетенции, които отразяват придобитите от тях географски знания, умения, способности на дейност и определени нагласи в процеса на обучение. Част от тях са включени в учебните програми за отделните класове, а информация за друга част от тях може да се търси в Люцернската декларацията за географско обучение за устойчиво развитие[7].

Географските компетенции за подобряване на устойчивото развитие могат да се сведат до:
- определени знания за разбиране на основните природни системи на Земята, за да се разберат взаимовръзките в тях и между екосистемите; както и на основните социално-икономически процеси, системи и явления на Земята, с оглед на тяхната принадлежност към определена територия;

- определени умения за използване на различни видове комуникация; начини на мислене; практически и социални умения за проучване и изследване на определени географски проблеми в различни региони и в световен мащаб;

- поведение, свързано с ценностни ориентации и нагласи за търсене на решения на локални, регионални, национални и международни проблеми на базата на „Световната декларация за човешките права” и други международни и национални документи.

Формирането на различните видове географска компетентност най-успешно се реализира чрез прилагане на иновативни педагогически подходи, които включват отделни елементи или цялостен процес на:

- проектно-ориентираното обучение;

- индивидуализирано обучение, при което учениците учат по начини, които отговарят на тяхната собствена среда, опит и интереси [14].

Компетентностите в обучението по география и икономика

Учебният предмет география и икономика се изучава в училище от 5 до 10 клас (в задължителната подготовка на прогимназиален и първи гимназиален етап), като формира специфични ключови компетентности, описани в учебните програми. Изучаването на география и икономика формира социалните и гражданските компетентности и е носител на принципите на устойчивото развитие.

Определените от ДОС компетентности за знания, умения и отношения са композирани по степен и етап на образование, специфични цели на обучението в съответния етап, степен и области на компетентности, очаквани резултати от обучението и връзката им с отделните ключови компетентности. Обучението по география и икономика допринася за реализирането на основните ключови компетентности на Европейската референтна рамка, както и за изграждане на умения за поемане на лична отговорност за устойчиво бъдеще [2].

Курсът на обучение по география и икономика спомага да се формират основните осем ключови компетентности, зададени в европейската референтна рамка, с които у учениците се развиват умения за адекватно поведение в обкръжаващата ги среда и ангажираност към устойчиво развитие на света.

Ключовите компетентности за взаимосвързани и формирането и развитието им е цел на учебното съдържание и на дейностите, свързани с усвояването му. В новите учебни програми се забелязват голям брой дейности, свързани с формиране и развитие на осемте ключови компетентности на европейската референтна рамка [11,12,13,15].

В настоящото изследване представяме определени възможности за формиране на следните ключови компетентности в обучението по география и икономика в първи гимназиален етап –

компетентности в областта на българския език; компетентност за общуване на чужди езици; математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите; дигитални (информационни) компетентности; умения за учене; инициативност и предприемчивост; граждански и социални компетентности; компетентности в областта на културата и на творческите изяви; умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт.

➤ *Компетентности в областта на българския език (Комуникативна компетентност)*

Компетентности в областта на българския език са свързани с развиване на способности у обучаваните да се изразяват и интерпретират схващания, мисли, чувства, факти и мнения, както в устна, така и в писмена форма (слушане, говорене, четене и писане), и да се общува по подходящ и творчески начин във всички ситуации в обществения и културен живот, в образованието и обучението, по време на работа, в къщи и през свободното време [3].

Комуникативната компетентност предполага владее на официалния за страната език, владее на други европейски езици, познаване и ползване на правилата за общуване, умение за работа в екип, умение за презентирание.

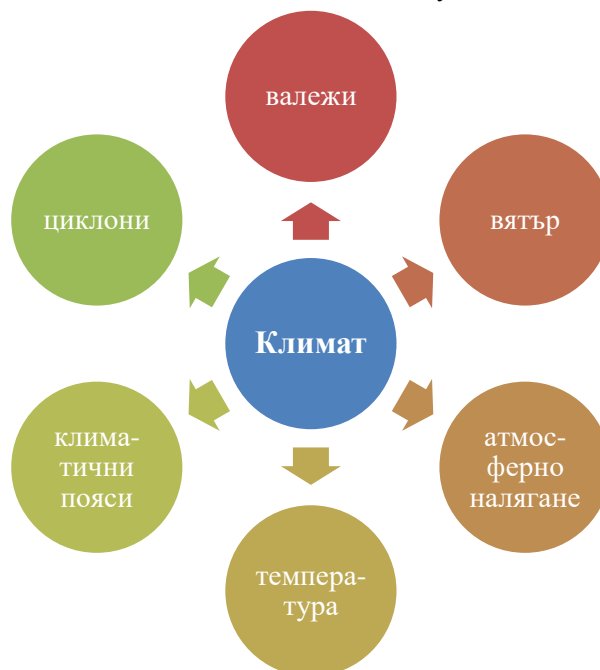
Комуникацията (общуването) може да бъде писмена – когато ученикът представя резултатите от работата си в писмен продукт: есе, съобщение, информационна картичка и др.

Възможност за формиране на писмена комуникация и овладяване уменията за правилно съставяне на изречения или текстове има в много урочни единици, изучавани в първи гимназиален етап в часовете по география и икономика. Пример са задачи от следния вид:

Задача 1: Направете визитна картичка на Рила. Учениците имат свобода да изберат по какъв начин да представят своята картичка – презентация, флаер, макет, плакат и др. Тази задача е подходяща да се използва в урока „Рила“ изучаван в курса на обучение по География и икономика в 10 клас.

Много подходящи за формиране на комуникативната компетентност са задачи свързани със съставяне на текст по ключови думи. Отлична възможност за осъществяване на този тип задачи има в урока „Климат на България“ заложен в учебната програма по география и икономика в 10 клас. Задача 2 е пример за задача от този тип.

Задача 2: Съставете асоциативна мрежа (фигура 3) в основата на която, стои понятието климат. Създайте текст като използвате записаните от вас думи.

Фигура 3 –Модел на асоциативна мрежа

При реализиране на задачата се прилага групово общуване – реализира се при работа в група. При това у учениците се формират и толерантност, критичност и самокритичност, умения да защитават позиция, т. е социални компетентности.

За формирането на втората група комуникативни компетентности е подходящо използване на диалогови методи – дискусия, дебат, мозъчна атака, решаване на казуси. Възможности за използване на диалогови методи има в голям на брой урочни единици от учебната програма по география и икономика в 8, 9 и 10 клас. Пример за задачи от този ти са 3 и 4.

Задача 3: Дебат на тема „BREXIT“. В 9 клас при изучаване на темата „Международни и организации“ е възможно организирането на дебат свързан с “BREXIT”, тъй като темата е актуална и интересна за учениците.

Задача 4: В 8 клас в раздел „Атмосфера“ може да се проведе дискусия на тема: „Влияние на човека върху Атмосферата“.

➤ *Общуване на чужди езици*

Компетентностите за общуване на чужди езици като цяло са същите, необходими за общуване на роден език. Общуването на чужди езици е основано на способността да се разбират, изразяват и интерпретират схващания, мисли, чувства, факти и мнения, както в устна, така и в писмена форма (слушане, говорене, четене и писане) в различни обществени и културни ситуации (образование и обучение, работа, у дома и свободно време) според желанията или нуждите на всеки човек. Общуването на чужди езици изисква също така компетентности като езиково посредничество (например превод) и разбиране на другите култури. Нивото на владеене на чуждите езици варира според четирите умения (слушане, говорене, четене и писане), обществения и културен контекст, обкръжението, нуждите и/или интересите на всеки човек.

Дейностите свързани с формирането на тази ключова компетентност включват:

- използване на знания и развиване чуждоезикова култура в процеса на проучване на допълнителна географска информация.
- разширяване и задълбочаване намеждукултурните компетентности.
- Използване на знания от текстове с географско съдържание, изучавани по чужд език.

Те са особено подходящи за изпълнение в гимназии с интензивно изучаване на чужди езици.

➤ *Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите.*

В Европейската референтна рамка математическата компетентност е определена като способност за развиване и прилагане на математическо разсъждение при решаването на различни житейски проблеми[5]. Важна предпоставка за развитие на тази компетентност е решаването на разнообразни по своята тематика, сложност и педагогически цели математически задачи.

В учебния предмет География и икономика формирането на математическа компетентност става при решаване на изчислителни задачи, анализиране на различни видове диаграми и други графични изображения, изработване на диаграми.

Важно значение в обучението по география и икономика има формирането на картографска грамотност. Тя се явява съществен елемент на географската култура (ориентиране и разумно действие в географското пространство) на учениците.

Картографската грамотност е свързана с използването на картографски ресурси, с помощта на които, учениците се ориентират и познават географското пространство, успешно четат и анализират картографски източници на информация и се ориентират по географска карта. Картографската грамотност предполага владеене на картографския понятиен апарат и включва умения, свързани с четене на географска карта, създаване, четене и анализ на различни картографски изображения и диаграми.

Овладеяването на умения за създаване на картографски изображения в необходим и достатъчен минимум е цел на средното образование - като компонент на географската култура, част от общата култура на индивида. Формирането на математическата компетентност и картографска грамотност може да се осъществи, чрез използването на различни техники и в различни урочни единици. За формирането на математическа компетентност е възможно използването на задачи по примера на 5 и 6.

Задача 5: Като използвате таблица 2 на страница 106 от учебника по География и икономика за 10 клас на издателство „Булвест 2000“ направете кръгова диаграма, отразяваща разпределението на населението в България според религията, която изповядва. Потърсете информация за тази структура на населението от 1985г. Направете кръгова диаграма отразяваща религиозната структура на населението в България от 1985г. Сравнете двете диаграми и направете изводи. Чрез тази задача у учениците се развиват умения за създаване и работа с кръгова диаграма както и умение за анализ и оценка на демографски показатели.

Задача 6: По темата „Форма и размери на Земята“ в 8 клас е възможно осъществяването на игра : „Изчисли часовата разлика“. С тази задача се прави междумедиментна връзка с предмета математика като у учениците се развиват умения за работа с географска карта и ориентиране в географското пространство.

На учениците могат да се поставят и задачи да търсят учебно съдържание с интересна информация за изучавани географски обекти и процеси. Една от възможностите за формирането на тази компетентност е работата с работни листи. В тях задължително се включват задачи, които изискват самостоятелни творчески решения от страна на учениците.

Използването на интерактивна мултимедия предоставя широки възможности за визуализация на географската информация - представяне на полезните изкопаеми, движение на въздушни маси, топли и студени морски течения, земетресения, изригване на вулкани, защитени растения и животни, туристически обекти и маршрути и много други. Това подпомага в голяма степен осмислянето, цялостното разбиране и усвояването на пространствените връзки между процеси и явления и връзката между природата и обществото.

➤ *Дигитални (информационни) компетентности*

Дигиталната компетентност включва увереното и критично използване на технологиите на информационното общество за работа, забавление и общуване.

В нея се включват основните умения в областта на ИКТ: да се използват компютри за намиране, оценяване, съхраняване, произвеждане, представяне и обмен на информация, и да се общува и участва в мрежи със сходни интереси чрез Интернет.

Дигиталната компетентност изисква правилно разбиране и познаване на природата, ролята и възможностите на технологиите на информационното общество в ежедневен контекст: в личния и обществен живот, както и на работа. Необходимите умения за формирането на тази компетентност са представени на фигура 4.

Фигура 4. Умения, необходими за формиране на дигитални компетентности

За формиране на дигитални компетентности могат да се използват следните видове учебни задачи: събиране на електронни материали за конкретни теми от учебното съдържание; създаване на презентации, филми, изготвяне на брошури.

Възможност за формиране на дигитални компетентности има в почти всички теми от учената програма по география и икономика. За формирането на информационните компетентности са възможни задачи от типа на задача 7 и 8.

Задача 7: При изучаването на темата „Туризм на България“ в 10 класна учениците се поставя задачата изготвят туристически маршрут за пътешествие по избрани от тях дестинации.

Задача 8: За всяка една от изучаваните теми по география и икономика в 8, 9 и 10 клас е възможно да се постави задача да се изготви „onlinequiz“ като се използва платформата Smartclassroom.

➤ Умения за учене

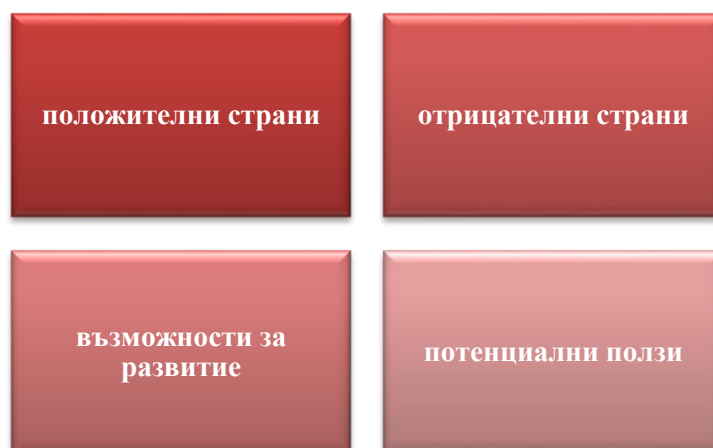
Успешното учене означава не само придобиване, обработване и усвояване на нови знания и умения, а и способност за търсене и използване на ръководства. То дава възможност на учащите да надграждат върху предишните си познания и житейски опит като мотивацията е от решаващо значение. За формиране на тези компетентности в хода на работата може да се използва решаване на логически задачи; на занимателни задачи – ребуси, кръстословици; на казуси, свързани с приложение на изученото в практиката.

Подходящо за формирането на умения за учене е проблемното обучение. Умението да се прилагат по-рано усвоени знания при решаване на проблеми в нова ситуация, както и намирането на нови пътища за решаване на учебни проблеми, характеризира интелектуалното развитие на ученика.

За целта могат да се използват различен тип задачи от групата на диалоговите методи – дискусия, дебат, мозъчна атака, решаване на казуси, работа по проект, SWOT-анализ и др.

Формирането на тази компетентност е възможно чрез прилагането на SWOT-анализ в темата „Географско положение, граници и големина на България“ изучавана в учебната програма за 10 клас. Пример за такъв SWOT-анализ е задача 9 и фигура 5.

Задача 9: SWOT-анализна тема: „Значение на границите на България:

Фигура 5.Критерии за SWOT-анализ

➤ *Инициативност и предприемчивост*

Чувството на инициативност и предприемачество се отнася до способността на индивида да превръща идеите в действия. Компетентността включва творчество, новаторство, поемане на рискове, както и способността да се планират и управляват проекти. Тя подпомага индивидите да полагат и постигат целите си като им предоставя възможности, чрез специалните знания и умения за обществена или икономическа активност. Инициативността и предприемачеството би трябвало да се основават на етическите ценности, за да спомагат за доброто управление.

Формирането на инициативност и предприемчивост изисква усвоени знания в съответната научна област и формирани умения за прилагане в практически ситуации. За формирането им може да се използват учебно-изследователски задачи, свързани със самостоятелно търсене и намиране на отсъстваща информация, решаване на проблеми, работа по проект и създаване на готов продукт. Формирането на тази компетентност се осъществява успешно при работата по проекти. При етапите на осъществяване на проекта (Фиг. 6) се създават условия за индивидуален принос на всеки ученик към постигане на общата мисия, в зависимост от неговите знания и способности. През всички етапи на проекта учениците работят като дискутират и създават стратегии за осъществяването на проекта заедно. Всичко това повишава емоционалния заряд на часа и комуникацията между членовете на групата.

В груповата работа по осъществяване на проекта се създават условия за индивидуален принос на всеки ученик към постигане на общата мисия, в зависимост от неговите знания и способности. Резултатите могат да се представят чрез мултимедийна презентация, флаер и др.

Фигура 6. Етапи при осъществяване на проект

Възможност за формиране на инициативност и предприемчивост у учениците чрез работа по проектите в темата „Опазване на природната среда в България“ в 10 клас, където на учениците може да сепостави следната задача: Изгответе проект на тема : „Опазване природата на Централна Стара планина“. Учениците сами решават по какъв начин ще представят проекта на класа/макет, брошура, презентация./

➤ *Граждански и социални компетентности*

Те включват личните, междуличностните и межкултурните компетентности и обхващат всички форми на поведение, които дават възможност на индивидите да участват по ефективен и съзидателен начин в обществения и трудовия живот, и особено във все по-разнообразните общества. Гражданската компетентност обезпечава индивидите за пълноценно участие в гражданския живот на основата на познанията за обществените и политически концепции и структури.

Според ДОС, гражданското образование на учениците се реализира в процеса на обучение по всички учебни предмети. Гражданската компетентност е свързана с общественото благополучие и е основана на познаването на концепциите за демокрация, справедливост, равенство, гражданство и граждански права, включително на тяхното изразяване в международните декларации и приложението им от различните институции на местно, регионално, национално, европейско и международно ниво. Тя включва познаване на основните събития и насоки в националната, европейската и световната история.

Изисква ефективно взаимодействие с другите в общественото пространство. Основните умения, които са свързани с тази компетентност са способността да се взаимодейства ефективно с другите в общественото пространство, умело да се общува конструктивно в различни среди, да се показва толерантност, да се изразяват и разбират различни гледни точки и да се преговаря като се изгражда доверие и чувство за съпричастност. Формирането на тези компетентности са предпоставка за по-активното включване на учениците в живота на училището или общността. Затова за формиране на граждански и социални компетентности особено важна е работата в група.

➤ *Компетентности в областта на културата и на творческите изяви.*

Компетентността в областта на културата и на творческите изяви свързана със способността на индивида да оцени важноста на творческото изразяване на идеи, преживявания и чувства с разнообразни средства, включително музика, сценични изкуства, литература и визуални изкуства. Тя все повече се използва като междупредметен инструмент в европейските класни стаи и включват солидни познания за местното, националното и европейското културно наследство.

Компетентностите в областта на културата и на творческите изяви могат да бъдат формираны в часовете по география и икономика с помощта на най – различни задачи. Пример за такава задача е №10.

Задача 10: Напревете веб-страница представяща Япония. Задачата е подходяща за учениците в 9 клас когато изучават раздел „Регионална география“.

➤ *Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт*

Тези умения, наричани в други класификации здравно-екологични компетентности, включват способността на ученика да се ориентира в окръжаващия го свят, да оценява ценността на природата, на собственото и на околните здраве, както и умения за вземане на решения, за оценка и управление на риска. Формирането на тази ключова компетентност включва дейности

свързани с осъзнаване на необходимостта от опазване на околната среда. За формиране на тези компетентности в процеса на обучение могат да се използват ситуационни методи (анализ на ситуация, решаване на казуси, ролеви игри, дебати) или работа по проект, свързани с глобални екологични или социално значими проблеми.

Подходящи за формирането им са интердисциплинарните уроци, решаването на казуси, дискусия, дебат, мозъчна атака, ролеви игри, подаването на допълнителна информация с помощта на информационни картички, работа по проект и др. В област на компетентност „География на обществото“ в учебната програма по география и икономика в 10 клас има възможност за формиране на компетентност за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт, чрез използването на казус и ролева игра. Задачи № 11 и 12 представят примери за възможности за проложение на съответните методи в обучението по география и икономика в 10 клас.

Задача № 11: На учениците се поставя казус свързан с темата „Растениевъдство в България“.

Задача № 12: Осъществяване на ролева игра по темата „Държавно устройство и управление на България“ в 10 клас.

Заклучение

Всички ключови компетентности са еднакво важни. Всяка от тях допринася за успешен живот в обществото. Компетентностите могат да се прилагат в много различни ситуации и в най-различни съчетания. В ключовите компетентности са залегнали умения като критичното мислене, уменията за решаване на проблеми, за работа в екип, за общуване и водене на преговори, аналитичните умения, творческите способности и междукултурните умения.

Учебното съдържание по география и икономика в първи гимназиален етап предоставя добри възможности за формиране на ключови компетентности. Прилагането на посочените методически варианти за формиране на ключови компетентности у учениците, повишава интереса на обучаваните към учебното съдържание и създава положителна мотивация за усвояването му. Формирането на ключови компетентност у учениците е свързано с дейности, с които се развиват творческите заложби на учениците, повишава се тяхната самостоятелност и едновременно с това се развиват техните умения за работа в екип, системност и гъвкавост към промените настъпващи в заобикалящия ги свят.

Групите компетентности са взаимозависими и представляват съвкупност от знания, умения и отношения. Придобиването на тези компетентности води до по-пълноценното личностно развитие на индивида през целия живот, до изграждането на активна гражданска позиция и участие в социалния живот, както и до пригодността му за реализация на пазара на труда.

References:

1. Bizova M., Kompetentnost, Kompetentnosten podhod i razrabotvane na kompetentnostni modeli, *Pedagogika*, t. 88, № 1, 2016, s. 119-137
2. Dermendzhieva, S., P. Subeva. Книга за учителка по география I, Izdatelstvo “Prosveta-Sofiq”AD, 2019.
3. Evropeyska kvalifikatsionna ramka za uchene prez tseliya zhivot (EKR), EK, Lyuksemburg, 2008, https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch_bg.pdf (02.10.2019)
4. Klyuchovi kompetentnosti, <https://www.navet.government.bg/bg/media/Key-Competencies.pdf> (26.09.2019)

5. Klyuchovi kompetentnosti. Evropeiska referentna ramka. MON, S., 2007. https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch_bg.pdf(06.10.2019)
6. Klyuchovi kompetentnosti i umeniya za uspeh – monitoringov doklad 2019: http://edu2030.bg/wpcontent/uploads/2019/06/key_competences_monitoring_report_2019.pdf(26.09.2019)
7. Lucerne Declaration on Geographical Education for Sustainable Development. // Geographie didaktische Forschungen, 2007, Volume 42, p. 243-250,.
8. NAREDBA № 5 ot 30.11.2015 g. za obshtoobrazovatelna podgotovka, https://www.mon.bg/upload/2341/nrdb5_30.11.2015_obshtoobr_podgotovka_1.pdf (25.09.2019)
9. Natsionalna strategiya za uchene prez tseliya zhivot za perioda 2014 – 2020 г. Sofiya, MON, 2014. <http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?Id=880>(23.09.2019)
10. Preporuka na Suveta ot 22 may 2018 godina otnosno klyuchovite kompetentnosti za uchene prez tseliya zhivot: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=EN)(20.09.2019)
11. Uchebna programa po geografija i ikonomika za 8 klas, https://www.mon.bg/upload/13470/UP_8kl_Geo_ZP.pdf(15.09.2019)
12. Uchebna programa po geografija i ikonomika za 9 klas, https://www.mon.bg/upload/12238/UP_GEO_9kl_72.pdf(16.09.2019)
13. Uchebna programa po geografija i ikonomika za 10 klas, https://www.mon.bg/upload/13867/pril4_UP_10kl_Geo.pdf(16.09.2019)
14. Vladeva R., Kompetentsiite kato element na uchebnoto sudurzhanie po geografija. *Sb. III nauchna konferentsiya s mezhdunarodno uchastie – Mezhdunaroden dialog I obrazovanie v Balkanite I Iztochna Evropa, V. Turnovo, IVIS, 2013*, s. 96-105
15. Zakon za uchilishtnoto i preduchilishtnoto obrazovanie, DV, br. 73/13.10.2015